

ทหารไทยกับตำราพิชัยสงครามซุนวู: ความรู้และความไม่รู้¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาองค์ความรู้ด้านแนวทางสันติวิธีและสันติภาพ จากมุมมองของทหารผ่าน "ตำราพิชัยสงครามซุนวู (The Art of War)" ของจีน โดยอาศัยระบบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ทหารของโรงเรียนทหารไทยสมัยใหม่เป็นกรณีศึกษา และใช้วิธีการอ่านเชิงลึกตามแบบ "อุปมานิทัศน์" (Allegory) เป็นวิธีการหลักในการพินิจตำราพิชัยสงครามซุนวูอย่างรอบด้าน คือการมองเห็นภาพรวมในเชิงปรัชญาหรือหลักการใหญ่ และค้นพบความหมายสำคัญที่แฝงอยู่ภายใน

ผลการศึกษาพบว่า ระบบโรงเรียนทหารสมัยใหม่ของไทยให้ความสนใจงานของซุนวูตามแบบวิธีคิดของทหารอเมริกันในยุคสงครามเย็น คือมุ่งเพียงภาคเทคนิคการรบหรือกลยุทธ์ตามความหมายเบื้องต้นของตำราพิชัยสงครามเท่านั้น จึงมองข้ามความหมายสำคัญที่แฝงอยู่ภายในอีกด้านหนึ่ง ซึ่งซุนวูเน้นเชิงปรัชญาและหลักการใหญ่ ในฐานะตำราพิชัยสันติภาพไปอย่างน่าเสียดาย เพราะหากวิเคราะห์อย่างรอบด้านแล้ว สงครามกับสันติภาพเป็นเรื่องคู่กัน และซุนวูคือ "บิดาแห่งนักรบสันติวิธี" อย่างแท้จริง เนื่องจากท่านมีกระบวนการทัศน์หรือฐานคิดการไม่ใช้ความรุนแรงและเสนอแนวทางสันติวิธีและสันติภาพอย่างเด่นชัด และสังคมไทยเราสามารถนำแนวคิดของซุนวูมาพัฒนาให้เชื่อมโยงหรือไปกันได้กับโลกสันติวิธีปัจจุบัน จึงควรได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นองค์ความรู้สำหรับทหารอย่างจริงจัง เพราะเป็นชุดความรู้ที่ทหารสมัยใหม่จำเป็นต้องเรียนรู้และใช้ในกระแสโลกปัจจุบัน ฉะนั้น "ความรู้" ในเรื่องนี้ก็เสมือนหนึ่งเป็นกุญแจสำคัญนำมาสู่ "ความรู้" ให้แก่ทหารรุ่นใหม่ได้ เพียงถ้าเราเปิดประตูใจให้กว้างและมีระบบการถ่ายทอดที่เหมาะสมในระบบโรงเรียนทหารสมัยใหม่ ทั้งระดับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าและระดับที่สูงขึ้นไป โดยการนำ "ความรู้" ไปสู่ "ความรู้" ตามวิธีการของซุนวู เพราะการจะทำความเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาองค์ความรู้สันติวิธีและสันติภาพจากตำราพิชัยสงครามนั้น วิธีการของซุนวูยังน่าสนใจ คือการใช้ตำราพิชัยสงครามสำหรับการเรียนการสอนในประเด็นด้านสันติภาพและสันติวิธีให้แก่ผู้นำทหาร

¹ งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

หากทำได้เช่นนี้ คือการนำ “ความไม่รู้” มาเป็นความรู้ ย่อมทำให้ทหารได้กลับมาเรียนรู้อีกครั้ง ด้วยการ “อ่านใหม่” (re-read) ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มมุมมองให้กับทหารและย่อมทำให้ทหารรุ่นใหม่มีความเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาความรู้จากตำราพิชัยสงครามซุนวูในวงกว้างขึ้น และสามารถนำไปสู่การประกอบสร้าง (Reconstruction) หลักนิยมทางทหารสำหรับการพัฒนากระบวนการทัศน์เชิงสันติภาพและสันติวิธี คือเป็นกระบวนการทัศน์ที่รวมเอาการใช้กำลังและอาวุธในการป้องกันการใช้ความรุนแรง หรือการป้องกันมิให้เกิดสงครามได้เช่นกัน

ดังแนวพระราชดำริของสมเด็จพระปิยมหาราช องค์ผู้ทรงก่อตั้งระบบโรงเรียนทหารสมัยใหม่ในสังคมไทย ทรงเน้นบทบาทของทหารว่า “ทหารเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะป้องกันรักษาพระราชอาณาจักรและเป็นเหตุที่จะให้อำนาจบ้านเมืองกว้างขวางมั่นคงยิ่งขึ้น ทหารไม่เป็นแต่ที่จะต่อสู้ในเวลาที่เกิดศึกสงครามอย่างเดียว ย่อมเป็นประกันห้ามการศึกสงครามมิให้เกิดขึ้นมิได้ด้วย”

บทนำ

การศึกษาวิจัยเรื่องทหารไทยกับตำราพิชัยสงครามซุนวู (The Art of War) นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับโลกสันติวิธีของทหาร และการสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้สำหรับประกอบสร้างเป็นกระบวนการทัศน์ของทหารในด้านสันติภาพและสันติวิธีนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นคว้าศึกษามาหลายปีแล้ว นับเริ่มจากนักรบสันติวิธีรุ่น 2475 คือความคิดและประสบการณ์ของผู้นำทหารไทยในช่วง 20 ปีแรกของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (2475-2495) ซึ่งผลการศึกษาพบว่าความคิดและประสบการณ์ของนักรบสันติวิธีรุ่นนี้ มีบทบาทและอิทธิพลชัดเจนในสมัย พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนาและสมัยต่อมา เรื่องการเมืองนักรบทหารหรือนโยบาย 66/23 นอกจากนั้นกระแสนี้ยังได้ถ่ายทอดมาถึงสมัยปัจจุบัน ดังปรากฏเช่นแนวคิดและบทบาทของผู้นำทหารในกองทัพภาคที่ 4² และดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาทหารรุ่นใหม่หรือนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 4 ในโครงการศึกษาวิจัยเรื่อง “ทหารกับโลกสันติวิธี” ได้แสดงให้เห็นว่า ทหารที่มีแนวคิดยึดแนวทางสันติวิธีหรือ “ทหารสายพิราบ” ยังคงมีอยู่และสามารถพัฒนาความคิดความอ่านได้มากยิ่งขึ้น หากมีการให้การศึกษาแก่นักเรียนทหารหรือทหารรุ่นใหม่อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง ทั้งในระดับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าและสูงขึ้น³

การศึกษานี้เป็นการต่อยอดจากข้อสรุปหลักของงานวิจัยที่ผ่านมาคือ ทหารมีฐานคิดสันติวิธีแต่ยังไม่ได้รับการกล่าวถึงและส่งเสริมอย่างเท่าที่ควร ฉะนั้นการศึกษาและให้การศึกษาสันติวิธีแก่ทหารจึงเป็นเรื่องจำเป็นและต้องเร่งส่งเสริมอย่างยิ่ง เพื่อพัฒนาขึ้นเป็นองค์ความรู้และนำไปใช้เป็นระบบแบบกระบวนการทัศน์ (Paradigm) สำหรับทหารรุ่นใหม่ แต่มีไขการศึกษาสันติวิธีแบบตายตัวหรือให้แบบสำเร็จรูป หากต้องค้นหารูปแบบที่เหมาะสมเพื่อทำความเข้าใจและให้ทหารรับได้และสามารถนำไปใช้ได้จริงโดยไม่ขัดกับอาชีพ สันติวิธีจึงจะนำความคิดและสร้างผลสัมฤทธิ์ทางปัญญาให้แก่ทหารได้ เพราะความสำเร็จอย่างยั่งยืนที่ทหารจะใช้กำลังอาวุธหรือความรุนแรงไปในทางสร้างสรรค์ตามแนวทางสันติวิธี มิใช่เกิดจากการยึดยึดและ/หรือการถูกบีบบังคับด้วยสันติวิธี หากควรมาจากความศรัทธาและความสมัครใจ จากความรู้ความเข้าใจในการศึกษาแนวทางนี้อย่างถูกต้องตามหลักนิยมทางทหาร (Military doctrine)

“หลักนิยมทางทหาร” คือ “หลักการพื้นฐานที่ก้ำกั้วทหารใช้เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุสิ่งที่ต้องการ หลักนิยมเป็นสิ่งที่ต้องนำไปใช้ (authoritative) แต่ก็ต้องใช้ดุลพินิจในการประยุกต์ใช้ด้วย”⁴ ถ้าคำนิยามเป็นเช่นนี้ คำถามที่น่าสนใจคือ “หลักนิยมทางทหาร” มาจากไหน คำตอบอาจตอบได้ว่ามาจากหลายทางและทางหนึ่งคือ ความรู้ในตำราพิชัยสงครามและการปลูกฝัง

² เช่น ข้อคิดเห็นของ พล.อ.เอกชัย ศรีวิลาศ ใน ไฟใต้อาจถึง 100 ปี พล.อ.เอกชัย ศรีวิลาศ 08/01/2012

แหล่งข่าว : เว็บข่าวไทยโพสต์ <http://www.southdeepoutlook.com/index.php?pageCurrent=expertView&expert=28909>

³ โครงการศึกษาวิจัยนี้เดิมมีชื่อว่า “นักเรียนนายร้อยกับสันติวิธี: การเปิดรับและปฏิบัติ” โดยได้รับเงินทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในโครงการเมธีวิจัยอาวุโสของ ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

⁴ หลักนิยม (Doctrine) จาก http://www.3armyarea-rta.com/Strategic_m/strategic/7/pdf/5.pdf

อุดมการณ์ทหารหรืออุดมการณ์รักษาติ เนื่องจาก ทั้ง 2 เรื่องนี้คือส่วนสำคัญอันเป็นแหล่งที่มาของ หลักนิยม เพราะมีความเกี่ยวข้องกับทหารโดยตรง ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของ “สิ่งที่สอนกันมา” โดยทั่วไปแล้วหลักนิยมคือ “สิ่งที่สอนกันมา” คือมี พื้นฐานมาจากประวัติศาสตร์และการวิเคราะห์เชิง ทฤษฎี และได้รับการยอมรับจากการกลั่นกรอง จากประสบการณ์อันยากลำบาก หลักนิยมจึงมิได้ เป็นกฎที่ให้นำไปใช้โดยไม่ต้องคิด แต่ต้องมีการ หาแนวทาง การอธิบายและการศึกษา เป็นจุด เริ่มต้นสำหรับการศึกษา การฝึกและการทดแทน ด้วยความรู้ ดังนั้นหลักนิยมจึงเป็นสิ่งที่คงทน แต่ ไม่ให้เปลี่ยนแปลงไม่ได้ จากประสบการณ์แสดงให้เห็นว่า หลักนิยมเปลี่ยนแปลงเมื่อสถานการณ์ ทางการเมืองหรือยุทธศาสตร์เปลี่ยน หรือเมื่อ ได้รับผลกระทบจากเทคโนโลยี ในทางกลับกัน หลักนิยมก็มีอิทธิพลต่อการพัฒนานโยบายและ แผน การจัดและการฝึกกองทัพ และการจัดหา ยุทโธปกรณ์ด้วย⁵

ถ้าหลักนิยมมีบทบาทและอิทธิพลในลักษณะ ส่งผลกระทบต่อกันแบบ 2 ด้านดังกล่าวข้างต้น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักนิยมกับตำรา พิชัยสงครามและอุดมการณ์ทหารและรักษาติก็ น่าสนใจไม่น้อย เพราะเมื่อสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลง ไปย่อมมีผลโดยตรงต่ออีกสิ่งหนึ่ง เช่นหากการ ให้ความหมายของความรู้ในตำราพิชัยสงคราม เปลี่ยนไป ย่อมมีผลต่อหลักนิยมไปตามความรู้ใหม่ นั้นด้วย และเมื่อหลักนิยมเปลี่ยนแปลงไปก็ย่อมมี ผลต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการของทหารด้วย เช่นกัน พินิจในแง่นี้ การศึกษาตำราพิชัยสงคราม

และอุดมการณ์ทหารและรักษาติ ย่อมมีผลสอง ด้านควบคู่กันไป คือด้านหนึ่งมีส่วนช่วยเปิดเผย ให้เห็นที่มาของหลักนิยมทางทหาร และในอีกด้าน หนึ่งก็สามารถใช้ในการประกอบสร้าง (Reconstruction) หลักนิยมทางทหารเพื่อการพัฒนา กระบวนทัศน์เชิงสันติภาพและสันติวิธีได้เช่นกัน เนื่องจากในขณะเดียวกันก็สามารถใช้เนื้อหาสาระ ของเรื่องดังกล่าวในการให้การศึกษานวทางสันติ วิธีแก่ทหารอย่างเหมาะสม โดยอาศัยวิธีการอ่าน เจิงลึก เพื่อช่วยให้ผู้อ่านโดยเฉพาะทหารรุ่นใหม่ เข้าถึงหัวใจหรือหลักการสำคัญของตำราพิชัย สงครามชุดนี้ได้

กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ถ้าตำราพิชัยสงคราม เป็นส่วนหนึ่งหรือแหล่งที่มาของหลักนิยมทางทหาร การจะปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงกระบวนการของทหารให้ถูกต้องตรงกับกระแสโลกปัจจุบัน ด้วยวิธี “การทดแทนด้วยความรู้” ตามหลักของ หลักนิยมนั้น คงต้องเริ่มจากพื้นฐานของ “สิ่งที่ สอนกันมา” โดยต้องศึกษาวิจัยเพื่อทำให้เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา “สิ่งที่สอนกันมา” อย่างลุ่มลึก หรือรอบด้าน ซึ่งการศึกษาวินิจฉัยนี้คงหลีกเลี่ยงไม่ ได้ที่ต้องกล่าวถึงจุดอ่อนของวิธีคิดวิธีอ่านที่ผ่าน มา และย่อมเท่ากับเป็นการให้ความหมายใหม่หรือ การตีความจากที่เคยเข้าใจไปในตัว ด้วยข้อเสนอ ในเรื่องวิธีคิดวิธีการอ่านเจิงลึกและ/หรือการอ่าน ใหม่ (re-read) ในเนื้อหาสาระของเรื่องดังกล่าว มานี้ซึ่งก็มีหลักการและเนื้อหาไปในแนวทางสันติ วิธีเช่นกัน

⁵ ดู หลักนิยม (Doctrine) จาก http://www.3armyarea-rta.com/Strategic_m/strategic/7/pdf/5.pdf

ตัวอย่างเช่น ในตำราพิชัยสงครามซุนวูมีแนวคิดเชิงสันติวิธีและสันติภาพอยู่ไม่น้อย และอาจเป็นสาระหลักสำคัญไม่ต่างไปจากสงครามและการรบที่มักได้รับการกล่าวถึงเสมอ เนื่องจากหัวใจในงานของซุนวูมิได้สอนให้เอะอะอะไรก็รบ แต่แท้จริงแล้วสูงสุดคือสันติวิธีและสันติภาพ ดังข้อเขียนสำคัญของท่านที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปคือ “กลยุทธ์ในทางสงครามที่ดีที่สุด คือการเอาชนะข้าศึกได้โดยไม่ต้องสู้รบ ยึดเมืองได้โดยไม่ต้องใช้กองกำลังเข้าตี และสามารถทำให้ข้าศึกแพ้ได้โดยไม่ต้องรบยึดเยื่อ”⁶ และในด้านอุดมการณ์รักชาติก็เช่นกัน มิได้มีเพียงแบบเดียวที่มักได้รับการกล่าวถึงอยู่เสมอ ยังมีอุดมการณ์รักชาติแบบสันติดำรงอยู่ด้วยเช่นกัน ซึ่งแบบหลังนี้น่าจะทำหน้าที่ได้อย่างสอดคล้องและรองรับกับกระแสโลกปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม ทั้งกับการสร้างสรรค์แนวทางทหารประชาธิปไตยและการสร้างความสัมพันธ์กับนานาชาติ โดยเฉพาะการก้าวไปสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ได้เป็นอย่างดี

แนวคิดและวัตถุประสงค์

ภาพรวมและข้อเสนอของงานวิจัยนี้วางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ทหารก็มีฐานคิดและแนวทางหลักด้านสันติวิธีและสันติภาพเช่นกัน และสามารถพัฒนาให้เชื่อมเข้าและ/หรือไปกันได้กับโลกสันติวิธีของพลเรือนหรือระดับสากลอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลและเป็นประโยชน์ต่อสังคม เพียงถ้าเราหรือสังคมไทยมีความพยายาม

ทำความเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาต่อกันและกัน ทั้งในแนวทางการให้การศึกษา การทำความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันอย่างรักเคารพ จันทมิตร สังคมไทยหรือเราท่านทั้งหลายก็จะแลเห็นทหารแบบ “นักรบสันติวิธี”⁷ มีอยู่ทั่วไป และเป็นชุดความรู้ที่เป็นที่ต้องการในโลกปัจจุบันที่ควรได้รับการพัฒนาขึ้นเป็นกระบวนทัศน์กระแสหลักสำหรับทหารรุ่นใหม่อย่างจริงจัง เพราะเป็นฐานคิดที่ดีต่อทั้งการสร้างความปลอดภัยภายในและความสัมพันธ์กับโลกภายนอก

แนวคิดหลักของการศึกษานี้มีข้อเสนอเบื้องต้นว่า นักรบสันติวิธีหรือทหารที่มีแนวคิดสันติวิธีมีอยู่คู่กับกองทัพมาในทุกยุคทุกสมัย และเราสามารถศึกษานักรบสันติวิธีในมิติต่างๆ ทั้งที่ปรากฏหรือซ่อนอยู่ในรูปแบบการเรียนการสอน ตำราพิชัยสงครามและอุดมการณ์ทหารหรือรักชาติของกองทัพ ฯลฯ โดยการค้นหาและสร้างความหมายใหม่ให้กับสิ่งที่ทหารมักคุ้นเคยตามองค์ความรู้และกระบวนทัศน์แบบเก่า คือมีแต่เรื่องของการรบ การสงคราม วิศวกรรมและชาตินิยมแบบรุนแรงให้หันมาเรียนรู้และเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาส่วนที่ขาดหายไปหรือถูกละเลยตลอดมา ด้วยการประกอบสร้าง (Reconstruction) หลักนิยมและกระบวนทัศน์ทางทหารใหม่ คือบทบาทและอิทธิพลของนักรบสันติวิธีในฐานะพลังแบบใหม่ที่เน้นการอยู่ร่วมกันแบบสันติ ยอมรับในความหลากหลายและ/หรือเคารพในความแตกต่าง

⁶ คัมภีร์สงครามซุนวู ฉบับเข้าใจง่าย http://www.tpa.or.th/writer/read_this_book_topic.php?bookID=936&read=true&count=true

⁷ “นักรบสันติวิธี” (Peace Warriors) หมายถึง ทหารที่มีแนวคิดสันติวิธีหรือ “ทหารสายพิราบ” เป็นแนวทางทหารประชาธิปไตย คือแทนที่จะใช้กำลังและหรือความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง กลับใช้แนวทางการเจรจาหรือการเมืองนำทหารแทน ดู สุรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, “นักรบสันติวิธี: ความคิดและประสบการณ์ของผู้นำทหารไทย (Peace Warriors: Thoughts and Experiences of Thai Military Leaders)” วารสารทางวิชาการสภาอาจารย์ รร.จปร. ปีที่ 6 (พ.ศ. 2551), 182-211. ผู้สนใจสามารถอ่านบทความวิจัยนี้ได้จาก <http://www.crma.ac.th/histdept/journal/51-content.htm>

วัตถุประสงค์ในการศึกษานี้ จึงมีใช่เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในด้านสันติวิธีและสันติภาพให้กับทหาร แต่คือการรื้อฟื้นและส่งเสริมสิ่งที่มีอยู่แล้วในฐานคิดของทหาร เพื่อแสดงให้เห็นว่าแนวคิดและการปฏิบัติการทางทหารในแนวทางสันติวิธีและสันติภาพมีมานานแล้ว แต่ยังมีไข่กระบวนทัศน์กระแสหลักให้กลายเป็นพระเอกในโลกปัจจุบัน และน่าจะช่วยให้ทหารรุ่นใหม่เรียนรู้และเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนากระบวนทัศน์ตามแนวทางสันติวิธีและสันติภาพอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม ซึ่งกระบวนทัศน์และ/หรือองค์ความรู้นี้ย่อมช่วยให้นำไปสู่ผลการปรับเปลี่ยนในเชิงนโยบายและการปฏิบัติของกองทัพบกในระยะสั้นและยาวได้ โดยเฉพาะด้านการให้การศึกษารือการเรียนการสอนสันติวิธีให้กับกำลังพลของกองทัพ และการนำมาสู่แนวทางการรักษาความมั่นคงด้วยสันติวิธี จากเดิมที่มองแต่มิติทางการทหารเท่านั้นไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์โดยรวม ดังเช่น **“ยุทธศาสตร์สันติสุข”** ของกองทัพภาคที่ 4 ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย การเมืองนำการทหาร มุ่งเน้นการแก้ปัญหาแบบสันติวิธี สิทธิมนุษยชน และการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน นำไปสู่การพัฒนาเสริมสร้างคน ชุมชน ตามวิถีชีวิตของประชาชนที่ชุมชนและหมู่บ้าน ให้เกิดความมั่นคงเข้มแข็งอย่างยั่งยืนทุกมิติของความมั่นคงของมนุษย์⁸

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้คือ การรื้อฟื้นและส่งเสริมแนวทางสันติวิธีของทหารให้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญนั้น ในขั้นต้นเราจำเป็นต้องทำความเข้าใจความคิดความอ่านของทหารก่อน เพื่อทำความเข้าใจ

เข้าใจทำความเข้าใจจักโลกสันติวิธีของทหารรุ่นใหม่ โดยเฉพาะด้านการเปิดรับและปฏิบัติต่อบทบาทสันติวิธีของพวกเขา อันจะเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้ด้านโลกสันติวิธีของทหาร จากนั้นได้เน้นสิ่งที่มีอยู่แล้วในอดีตสมัยโบราณอันไกลโพ้น คือแนวคิดสันติภาพและสันติวิธีจาก **“ปฐมอาจารย์ทางทหาร”** ในหัวข้อ **“ตำราพิชัยสงครามซุนวู: สูงสุดคือสันติภาพและสันติวิธี”** โดยอาศัยวิธีการอ่านเชิงลึกเพื่อพินิจวิเคราะห์ความหมายที่ซ่อนอยู่หรือให้ความหมายใหม่กับตำราพิชัยสงครามเล่มนี้ที่สะท้อนให้เห็นถึงหลักปรัชญาสำคัญ โดยเฉพาะแนวคิดด้านสันติวิธีและสันติภาพ คือหลักการสูงสุดของนักคิดนักการทหารอันเลื่องชื่อ นามซุนวู หรือซุนหวู่ และการอ่านที่เข้าถึงหลักปรัชญาสำคัญนี้ก็คงไม่มีใครอ่านได้ดีเท่ากับชาวจีนด้วยกัน ดังข้อเสนอแนะของท่านเอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงลอนดอน ที่ได้บรรยายเน้นให้นักเรียนเสนาธิการทหารของอังกฤษไว้ว่า **“The Art of War stands out from other military theory books. The reason is the stress on the cautious use of force and to avoid war.”** และความอีกตอนหนึ่งว่า **“If war is an art, then what is the highest level of victory? Sun Tzu gives this answer: “To fight and conquer in all your battles is not supreme excellence; supreme excellence consists in breaking the enemy's resistance without fighting.”⁹**

อันที่จริงแล้ว ตำราพิชัยสงครามซุนวูนี้มีการศึกษาและตีความนำมาประยุกต์ใช้ในวงการต่างๆ ในโลกสมัยใหม่กันมาก แต่ยังไม่เคยมีนักวิชาการ

⁸ สำนักงานภูมิสังคมและสันติวิธี ศูนย์สันติสุข กอ. รมน. ภาค 4. สน. http://www.soonsuntisuk.com/oldweb/SPS/SPS01_Duty.htm

⁹ **“Sun Tzu's Wisdom Behing China's Diplomach and Defence Policy”** Speech .by H.E. Ambassador Liu Xiaoming At the UK Joint Services Command and Staff College (From Chinese Embassy in UK 2012/02/11) <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zwjg/zwbd/t903971.htm>

ท่านได้ศึกษาและตีความงานของซุนวูในเชิงสันติวิธีและ/หรือสันติภาพ งานวิจัยส่วนนี้จึงเป็นงานแรก ๆ ของการศึกษางานของซุนวูในเชิงสันติวิธีและสันติภาพ และเชื่อว่าน่าจะเปิดโลกใหม่ให้กับผู้นำทหารและคนไทยทั่วไปที่สนใจตำราของซุนวู โดยได้นำเสนองานวิจัยเรื่อง “ทหารไทยกับตำราพิชัยสงครามซุนวู: ความรู้และความไม่รู้” เพื่อทำความเข้าใจและแสดงให้เห็นว่า อะไรคือความรู้ที่ทหารไทยได้จากซุนวู และอะไรคือความไม่รู้ที่ทหารไทยมักมองข้ามหรือละเลยไป และควรต้องศึกษาหรืออ่านใหม่ (re-read) โดยการวิเคราะห์เอกสารและปัจจัยแวดล้อมหรือบริบทด้านแนวคิดของซุนวู ที่สะท้อนให้เห็นในเชิงสันติภาพและสันติวิธีอย่างสมบูรณ์แบบ ในฐานะเป็นตัวแทนฐานคิดหรือหลักนิยมทางทหารแบบเหนือกาลเวลา

วิธีการศึกษา: อุปมานิทัศน์ (Allegory)

อุปมานิทัศน์เป็นวิธีการเขียนและวิธีการอ่านเชิงลึกแบบหนึ่ง ซึ่งแม้นักเรียนทหารจะรู้จักหรือไม่เป็นที่คุ้นเคยนักก็ตาม แต่มีใ้ว่าจะทำความเข้าใจจากนักทฤษฎีและฝึกฝนการใช้ เพราะการเรียนรู้และฝึกฝนการใช้วิธีการนี้ ย่อมช่วยเพิ่มช่องทางให้ทหารรุ่นใหม่ค้นพบสิ่งใหม่ๆ มิใช่เฉพาะในตำราพิชัยสงครามเท่านั้น และในการศึกษาดำราพิชัยสงครามซุนวูจากมุมมองด้านสันติวิธีและสันติภาพด้วยวิธีการอุปมานิทัศน์นี้ ควรทำความเข้าใจในเบื้องต้นว่า มิใช่เกิดขึ้นเพราะด้วยความเชื่อคนละชุด วิธีคิดคนละแบบ จึงทำให้เกิดคำอธิบายคนละขั้ว แต่โดยพื้นฐานแล้วกลับเห็นว่าการงานของซุนวูมีแนวคิดดังกล่าวอยู่ในตัวแล้ว และ

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ แม้เราจะมี ความเชื่อคนละชุด วิธีคิดคนละแบบ แต่สามารถเข้าใจและทำให้เกิดคำอธิบายแก่นแท้ของซุนวูแบบเดียวกันได้ และเพื่อให้เข้าใจเข้าถึงหลักคิดแก่นแท้ของซุนวูในฐานะนักรบสันติวิธีอย่างเป็นทางการและบรรลุผล ทำนองคล้ายกับแนวคิดการก้าวไปสู่ความสำเร็จ ที่เริ่มต้นจากยุทธศาสตร์ต้องตั้งให้ดียุทธวิธีต้องดีให้แตก จึงได้ใช้วิธีการอ่านเชิงลึกและได้ภาพรวมแบบ “สัญลักษณ์แฝงคติ” หรือก็คือวิธีการอุปมานิทัศน์หรืออุปมานิทัศน์ (Allegory) ในการพินิจค้นหาปรัชญาหรือหลักการสำคัญ และความหมายแฝงที่ซ่อนอยู่ในแนวคิดของซุนวู ด้วยเหตุผลสองประการ คือ

หนึ่ง อุปมานิทัศน์เป็นวิธีการอ่านเชิงลึกและให้ภาพรวมที่เหมาะสมในการช่วยทำให้การอ่านตำราพิชัยสงครามเป็นไปอย่างถูกหลัก คือมองเห็นภาพรวมในเชิงหลักการสำคัญและค้นพบความหมายเบื้องต้นและที่ซ่อนอยู่ภายใน เพราะเนื้อหาสาระในตำราพิชัยสงครามซุนวูมีปรัชญาหลายชั้นหลายระดับ อีกทั้งยังมีความหมายแฝงเชิงปรัชญาอยู่อย่างชัดเจน ดังสะท้อนให้เห็นได้จากในแวดวงของผู้อ่านซุนวูในโลกภาษาอังกฤษ เช่นข้อเขียนของผู้อ่านท่านหนึ่งที่กล่าวไว้ว่า “At first sight reflections look simplistic, but in fact they contain many philosophical layers and surfaces.”¹⁰ และอีกเหตุผลหนึ่งที่เลือกวิธีการนี้มาใช้คือ การอ่านเชิงลึกและได้ภาพรวมน่าจะเป็นประโยชน์ต่อทหารรุ่นใหม่ โดยเฉพาะสำหรับการฝึกหัดในการอ่านแบบทหารอาชีพ เพราะเท่ากับเป็นการเพิ่มทักษะการอ่าน

¹⁰ ผู้อ่านท่านนี้เขียนไว้ว่า The Art of War proposes thoughts applying to all kinds of areas. At first sight reflections look simplistic, but in fact they contain many philosophical layers and surfaces. Definectely, not a book to read, but to think about, and maybe apply in real life.? <http://wereal.com/reviews/0486425576/The+Art+of+War+%28Shambhala+classics%29/BOK-10346161-2?page=6>

ให้แก่ทหารรุ่นใหม่ เนื่องจากพื้นฐานของนักเรียน นายร้อยยังขาดทักษะและ/หรือไม่คุ้นเคยกับการอ่านด้วยวิธีการนี้¹¹ ฉะนั้นการเรียนรู้และฝึกฝนการอ่านตามวิธีการนี้ ย่อมมีประโยชน์และช่วยพัฒนาให้การอ่านของทหาร โดยเฉพาะ “การอ่านแบบทหารอาชีพ” เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายของกองทัพบก

“การอ่านแบบทหารอาชีพ” หรือ “การอ่านเพื่อความเป็นทหารอาชีพ” (Professional Military Reading) ซึ่งอยู่ในแผนการดำเนินงานของกองทัพบก ปี 2555 “ปีแห่งการพัฒนาบุคลากรกองทัพบก” มีวัตถุประสงค์สำคัญข้อแรกคือ “เพื่อให้ได้ความรู้อันจะนำไปสู่การได้ข้อมูล องค์ความรู้เพื่อการตัดสินใจที่เหมาะสม”¹² แน่นอนว่าการอ่านตามแบบทหารอาชีพเพื่อบรรลุผลอย่างสมบูรณ์แบบ คือให้ได้มาซึ่งความรู้ ข้อมูลและองค์ความรู้ นั้น ต้องมาจากการอ่านเชิงลึก และวิธีการอ่านเชิงลึกเพื่อให้ได้ความรู้ ข้อมูลและองค์ความรู้ หรือได้ภาพรวมนั้น วิธีการหนึ่งซึ่งได้กล่าวมาแล้ว และทหารรุ่นใหม่ควรรู้จักและเรียนรู้ฝึกฝนคือการอ่านแบบ “taking whole” ที่เรียกกันว่า “อุปมานิทัศน์” หรือ “อุปมานิทัศน์” ฉะนั้นเพื่อให้การอ่านแบบทหารอาชีพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทหารจึงควรเริ่มจากการทำความเข้าใจวิธีการอ่านแบบ “อุปมานิทัศน์” และฝึกฝนการอ่านกับตำราพิชัยสงครามซุนวูในเบื้องต้น

คำว่า “Allegory” นี้ราชบัณฑิตยสถาน แปลว่า “อุปมานิทัศน์” และพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2545 ให้ความหมายคำว่า “Allegory” ว่า “Allegory อุปมานิทัศน์คือ เรื่องที่แต่งเป็นร้อยแก้วหรือบทร้อยกรองก็ได้ มีความหมายเป็น 2 นัย ความหมายแรกเป็นความหมายพื้นผิว ความหมายที่ 2 เป็นความหมายลึก ความหมายที่ 2 นี้ อาจเกี่ยวกับศีลธรรม ศาสนา การเมือง สังคม หรือ การเสียดสี ตัวละครของอุปมานิทัศน์นามธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความโลภ ความหวัง ความ อิจฉาริษยา ความอดทน ที่นำมาสร้างเป็นบุคคล จึงทำให้อุปมานิทัศน์มีลักษณะคล้ายคลึงกับนิทาน อุทาหรณ์ และนิทานคติธรรม รูปแบบการแต่งอุปมานิทัศน์อาจเป็นข้อเขียนไม่กำหนดความสั้น ยาวหรือเป็นภาพ¹³

ในกรณีของตำราพิชัยสงครามซุนวูก็เช่นกันสาระหลักน่าจะมี ความหมายมากกว่าหนึ่ง และ ความหมายที่สำคัญอาจมีไม่เพียงความหมายแรก ที่ปรากฏ คือเรื่องสงครามหรือการรบอย่าง ที่มัก เข้าใจกัน ดังเช่นนักอ่านจำนวนหนึ่งให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับตำราพิชัยสงครามเล่มนี้ไว้อย่างสั้นๆ แต่น่าสนใจว่า “If you think it is about the fight, I think you may not be so correct. This book suggests the ultimate

¹¹ ตัวอย่างในเรื่องนี้ส่วนหนึ่งสะท้อนให้เห็นได้จาก “การวิจัยในชั้นเรียน” ของ ร.ต.หญิง กิตติกร สุขทวี อาจารย์กองวิชาภาษาไทย ส่วนการศึกษา โรงเรียนเตรียมทหาร เรื่อง “การศึกษามลภาวะวิเคราะห์คุณค่าวรรณศิลป์จากบทเพลงของ นตท. ชั้นปีที่ 3” ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 www.afaps.ac.th/~edbthai/thai%20research%20151/kittikorn.doc นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้สอบถามจากอาจารย์อาวุโส สอนภาษาไทย 2 ท่านจากกองอักษรศาสตร์ ส่วนการศึกษา รร.จปร. ได้ให้ข้อมูลตรงกันว่า ไม่เคยสอนวิธีการนี้ให้กับนักเรียนนายร้อยเลย (สอบถามข้อมูลนี้จากอาจารย์ทั้งสองท่านในปี 2555)

¹² บันทึกข้อความส่วนราชการ กทพ.ร.จปร ที่ กท 0460.1.2/5021 วันที่ 2 ก.ย. 55 เรื่อง การอ่านแบบทหารอาชีพ

¹³ <http://eazyroute.blogspot.com/2008/03/blog-post.html>

success in war is to win the war without any military actions.”¹⁴

พินิจจากแง่มุมนี้ตำราพิชัยสงครามในฐานะวรรณกรรม ก็สามารถมองผ่านการวิเคราะห์แบบสัญลักษณ์แฝงคติ หรือวิธีการอุปมาอุปไมย เพื่อหาความหมายที่สองหรือ “สารแฝงเร้น” ทางแนวคิดสันติวิธีและ/หรือสันติภาพได้เช่นกัน เพราะชวนผู้อ่านไปขบคิด และสามารถคิดได้ทั้งทางตรงหรือตรงข้ามกันก็ได้ ขึ้นอยู่กับผู้อ่านและการนำไปใช้

ฉะนั้นแทนที่จะเป็นตำราพิชัยสงคราม อาจกลักรับเป็น “ตำราพิชัยสันติภาพ” (The Art of Peace) ก็ได้ เพราะเป็นเรื่องคู่กัน เพียงถ้าพลิกเหรียญกลับและพินิจอีกด้านหนึ่ง หรือเป็นตำราพิชัยสันติภาพในรูปตำราพิชัยสงคราม คือด้านหนึ่งเป็นตำราพิชัยสงคราม และอีกด้านหนึ่งเป็นตำราพิชัยสันติภาพ เพราะแม้หนังสือนี้จะเขียนขึ้นโดยนักการทหารและเนื้อหาเกี่ยวกับการสงคราม แต่แท้จริงแล้ว ตำราพิชัยสงครามชวนผู้อ่านไม่ไปตำราเกี่ยวกับสงครามและยุทธศาสตร์การรบเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นงาน

เขียนขึ้นแอกแนวมุขนิยามหรือเป็นการแสดงออกต่อประชาชน “อย่างเห็นอกเห็นใจ” ที่ชวนผู้อ่านบรรดาผู้นำให้หันมาใช้หนทางหลีกเลี่ยงสงครามและใช้แนวทางสันติวิธี¹⁵

ปฏิเสธไม่ได้ว่าชวนแสดงจุดมุ่งหมายเช่นนั้นจริง โดยทั้งอย่างตั้งใจหรือแฝงไว้ก็ตาม คือต้องการใช้ตำราพิชัยสงครามสำหรับสอนบรรดาผู้นำในด้านสันติภาพและสันติวิธีด้วย ดังนั้นการเลือกใช้วิธีการแบบสัญลักษณ์แฝงคติหรืออุปมาอุปไมยในการวิเคราะห์แนวคิดของชวนก็มิได้มีเหตุผล เพราะเป็นที่เข้าใจว่าโดยทั่วไปแล้ว ตำราพิชัยสงครามแทบทุกเล่มมีนัย “ระดับพื้นผิวและระดับลึก” คือมีความหมายตรงๆ ตามเนื้อเรื่องอย่างหนึ่ง (สงครามและการรบ ด้านยุทธศาสตร์และยุทธวิธี ฯลฯ) และมีความหมายที่สองแฝงอยู่อีกอย่างหนึ่ง (เช่นอาจเป็นการต่อต้านสงคราม หรือการสอนเกี่ยวกับสันติวิธีและ/หรือสันติภาพ) และแม้ความหมายแรกจะน่าสนใจ (โดยเฉพาะสำหรับทหารและนักธุรกิจ) แต่ความหมายที่สำคัญและน่าสนใจที่แท้จริงอยู่ที่ความหมายที่สอง และส่วนที่สองนี้คือความไม่รู้ (จากมุมมองหรือการอ่านแบบทหารที่ผ่านมา) ที่งานวิจัยนี้ต้องการนำเสนอ

¹⁴ ผู้อ่านท่านนี้เขียนไว้ว่า The first time to read this book in comics format when I was about 10. It's quite interesting and really about strategy. As growing elder, each time I read, I got different understanding. If you think it is about the fight, I think you may not be so correct. This book suggests the ultimate success in war is to win the war without any military actions. It recommends to understand more Chinese (including Chinese language, history and cultures) in order to understand the true meaning of the book. <http://wereal.com/reviews/0486425576/The+Art+of+War+%28Shambhala+classics%29/BOK-10346161-2?page=5>

¹⁵ การพินิจตำราพิชัยสงครามชวนในด้านสันติภาพหรือสันติวิธีมีมากเช่นกัน แต่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจัง ในเชิงวิชาการที่ปรากฏจำนวนมากมักเป็นเพียงข้อคิดเห็นอย่างกว้างๆ ตัวอย่าง เช่นข้อคิดเห็นที่ว่า Probably the best reading I have done on strategic management. Mater Sun Tzu was a warrior philosopher and wrote this book in a period when internal conflict and civic disorder prevailed. However, this is not a book about war and combative strategies. On the contrary is a humanistic piece of work that teaches leaders how to avoid armed conflict and employ peaceful solutions. <http://wereal.com/reviews/0486425576/The+Art+of+War+%28Shambhala+classics%29/BOK-10346161-2?src=review>

ขึ้น เพื่อให้ทหารรุ่นใหม่ได้เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา กระบวนทัศน์จากตำราพิชัยสงครามใน ความหมายใหม่ซึ่งเป็นแก่นแท้ของซุนวู และแก่นแท้ นี้จะสอดคล้องกับโลกสันติวิธีของทหารได้เป็นอย่างดี และยังช่วยทำให้โลกสันติวิธีของทหารมีความเป็นสากลมากขึ้นอีกด้วย เพราะสิ่งที่ซุนวูสอนและ/หรือแนะนำว่าเป็นวิธีการชั้นยอด แต่ทหารไทยกลับมักมองข้ามไปคือ การไม่ใช้กำลัง

การไม่ใช้กำลังคือ “หัวใจ” ของตำราพิชัยสงครามซุนวู และแน่นอนว่าการเข้าถึงหัวใจนี้คือการเข้าใจหลักการสำคัญของซุนวูอย่างแท้จริง ฉะนั้นข้อเสนอของงานวิจัยนี้ จึงมี 2 ด้านดำเนินการควบคู่ไปด้วยกันคือ ในทางหนึ่งเพื่อทำความเข้าใจ ความรู้และความไม่รู้ของทหารกับการอ่านและหรือการใช้ตำราพิชัยสงคราม โดยการพินิจตำราพิชัยสงครามที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อทหารไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งหนึ่งในนั้นที่ยังคงมีอิทธิพลในระบบโรงเรียนทหารของไทยคือ ตำราพิชัยสงครามซุนวู และอาศัยทหารรุ่นใหม่จากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าและโรงเรียนเสนาธิการทหารบกบางส่วนเป็นส่วนนำร่องของการศึกษานี้

ในอีกด้านหนึ่งคือ เป็นการนำผลของความรู้และความไม่รู้นี้กลับไปใช้เพื่อการเรียนการสอน สันติวิธีและสันติภาพให้แก่ทหาร โดยเป็นส่วนหนึ่งของการนำความไม่รู้อันกลับไปสู่ความรู้ให้แก่ทหารรุ่นใหม่หรือนักเรียนนายร้อยได้เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนากระบวนทัศน์ตามแนวทางสันติวิธี สันติภาพ จากความศรัทธาและความสมัครใจ จากความรู้ความเข้าใจในการศึกษาแนวทางนี้ อย่างถูกหลักนิยมของทหาร โดยที่ฐานคิด ความ

เป็นทหารอาชีพ ศักดิ์ศรีและเกียรติยศของกองทัพมิได้ถูกทำลายไปแต่ประการใด

ตำราพิชัยสงครามของไทย: จากอดีตถึงปัจจุบัน

จากการสำรวจเชิงประวัติศาสตร์นิพนธ์ โดยเฉพาะตำราและวิชาที่มีการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนทหารสมัยใหม่ของไทย คือ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และสถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง โรงเรียนเสนาธิการทหาร พบว่า ตำราพิชัยสงครามของไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน คือ ตั้งแต่ก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา คือสมัยหลังการปฏิรูปการทหารแบบใหม่ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามเย็นและสมัยปัจจุบัน ยุคหลังสงครามเย็น จวบจนถึงปัจจุบัน กล่าวได้ว่าไม่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง¹⁶ ในขณะเดียวกันแนวคิดทางทหารของไทยก็ไม่ได้ผูกติดอยู่กับตำราพิชัยสงครามเล่มใดเล่มหนึ่ง หรือชาติใดชาติหนึ่งเป็นการเฉพาะเช่นกัน แต่กลับมีลักษณะหลากหลายและผสมผสาน โดยหยิบยืมมาจากตำราพิชัยสงครามของชาติต่างๆ ทั้งโลกตะวันออกและตะวันตก เช่น จากอินเดีย-จีน-ตะวันตก แล้วกลับมาที่จีน-ตะวันตก และทั้งหมดนี้ทหารไทยศึกษาดำราพิชัยสงครามผ่านหลักสูตรวิชาประวัติศาสตร์สงครามหรือทหาร (Military History)

การศึกษาตำราพิชัยสงครามในเบื้องต้น พบว่าไม่มีการกำหนดวิชาเป็นการเฉพาะสำหรับการเรียนรู้ในด้านนี้ แต่ความรู้ในเรื่องนี้ถูกจัดอยู่ในการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์สงครามหรือทหาร วิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ยุทธศาสตร์ โดยทหารหรือนักเรียนนายร้อย (นร.) ได้ศึกษาในหลักสูตร

¹⁶ อันที่จริงแล้ว เรามีตำราพิชัยสงครามไทยโบราณ คือ ตำราพิชัยสงครามของไทย เขียนโดยการผูกโยงเป็นคำกลอน มีทั้งสิ้น 21 กลยุทธ์ ดู <http://iseehistory.socita.com/index.php?%20%20lay=show&ac=article&id=538711126&Ntype=1> แต่ไม่เป็นที่ยอมรับหรือใช้กันอย่างแพร่หลาย คือไม่มีบทบาทและอิทธิพลในระบบโรงเรียนทหารสมัยใหม่ของไทย

ของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า หมวดวิชาทหาร ซึ่งมี 3 วิชา ได้แก่ วิชาประวัติศาสตร์การสงครามไทย (สำหรับนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 3) วิชาประวัติศาสตร์การสงครามสากล (สำหรับนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 3) และวิชายุทธศาสตร์เบื้องต้น (สำหรับนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 4)¹⁷ และต่อมาทหาร (ระดับพันตรี) จะได้รับการศึกษามากขึ้นในหลักสูตรของสถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง โรงเรียนเสนาธิการทหาร ซึ่งตามหลักสูตรนี้ ทหารหรือนักเรียนเสนาธิการทหาร (นทน.) จะได้ศึกษาดำராพิชัยสงครามต่างๆ ผ่านวิชาประวัติศาสตร์ทหาร¹⁸

วิชาประวัติศาสตร์ทหารของสถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง โรงเรียนเสนาธิการทหาร ตั้งแต่ปี 2535 ได้ดำเนินการปรับปรุงชุดเอกสารแนวการสอนประวัติศาสตร์ทหารขึ้นใหม่โดยใช้แนวสอนเดิม จัดทำเป็น 5 เล่ม คือ (1) พื้นฐานวิชาประวัติศาสตร์ทหาร (2) แนวความคิดทางทหารของโลกตะวันออก (3) แนวความคิดทางทหารของโลกตะวันตก (4) ประวัติศาสตร์ทหารของไทย และ (5) เบ็ดเตล็ดจากประวัติศาสตร์ทหารหรืออีกชื่อหนึ่งคือ แนวคิดจากประวัติศาสตร์ทหาร ซึ่งในแต่ละเล่มนี้มีผู้เขียนทั้งนายทหาร อาจารย์มหาวิทยาลัยพลเรือนร่วมกันเขียน โดยแยกเขียนในแต่ละบท นอกจากนั้นบางส่วนยังเป็นบทความแปลจากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากภาษาอังกฤษ และในแต่ละเล่มนี้มีการปรับปรุงและพิมพ์ใหม่จำนวนหลายครั้ง เช่น เล่ม 1 พื้นฐานวิชา

ประวัติศาสตร์ทหาร มีการปรับปรุงและพิมพ์ใหม่เป็นครั้งที่ 5 พ.ศ. 2547 แต่เนื้อหาสาระหลักใหญ่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก¹⁹

เนื้อหาสาระในวิชาประวัติศาสตร์ทหารทั้ง 5 เล่มนี้ มีการกล่าวถึงหรือหยิกยกตำราพิชัยสงครามของชาติต่างๆ ขึ้นมาเป็นตัวอย่างเสมอ ทั้งในด้านการวิเคราะห์การรบ ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี การส่งกำลังบำรุง การนำทัพ ทฤษฎีและหลักนิยมทางทหาร รวมไปถึงด้านอื่นๆ เช่น ความเป็นทหารอาชีพ เทคโนโลยีและประยุกต์วิทยา ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและปัจจัยด้านสังคม เป็นต้น อย่างไรก็ตามในการกล่าวถึงหรือหยิกยกตำราพิชัยสงครามของชาติต่างๆ และแนวความคิดทางทหารจากอดีตนั้น มิได้เน้นหรือยกย่องตำราพิชัยสงครามและ/หรือแนวความคิดทางทหารของชาติใดหรือผู้ใดเป็นการเฉพาะ เพราะดูเหมือนเป้าหมายของหลักสูตรต้องการให้ทหารไทยได้รับความรู้ต่างๆ อย่างกว้างขวาง ฉะนั้นทหารไทยจึงได้รับความรู้จากตำราพิชัยสงครามและ/หรือแนวความคิดทางทหารแทบทุกสำนักที่มีอยู่

ตำราพิชัยสงครามและ/หรือแนวความคิดทางทหาร ที่มีการกล่าวถึงในเอกสารวิชาประวัติศาสตร์ทหารทั้ง 5 เล่มนี้ มีมากกว่า 50-60 เล่มหรือแนวความคิด แสดงให้เห็นว่า พื้นฐานการรับรู้และความรู้ของทหารไทยในด้านตำราพิชัยสงครามและ/หรือแนวความคิดทางทหารนั้น มีความกว้างขวางและหลากหลายอย่างยิ่ง แต่ใน

¹⁷ หลักสูตรโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ.2544 ปรับปรุง พ.ศ.2552 และหลักสูตรโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า พ.ศ.2544 ปรับปรุง พ.ศ.2554

¹⁸ หลักสูตรสถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง โรงเรียนเสนาธิการทหารบก.

¹⁹ สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง โรงเรียนเสนาธิการทหารบก. **แนวสอนวิชาประวัติศาสตร์ทหาร (Military History)** เล่มที่ 1 (ปรับปรุง พิมพ์ครั้งที่ 5) พื้นฐานวิชาประวัติศาสตร์ทหาร. กองวิทยุยุทธการ ส่วนวิชาเสนาธิการกิจ. (กทม: โรงพิมพ์กองอุปกรณ์ สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง, 2547).

ความกว้างขวางและหลากหลายนี้มีความโดดเด่นไม่มากนักสำหรับนักคิด และหนึ่งในแนวคิดที่โดดเด่นมากคือ ตำราพิชัยสงครามซุนวู-ปฐุมอาจารย์ทางทหาร “ตำราพิชัยสงครามเก่าแก่ที่สุดของโลก” เพราะหนึ่งในจำนวนมากมายและหลากหลายของหลักนิยมหรือแนวคิดสำคัญนั้น คือ “รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้ง” หรือ “รู้เขารู้เรา ร้อยรบมีร้อยพ่าย” และ/หรือ “การชนะโดยปราศจากการรบ ถือเป็นชัยชนะขั้นเลิศ”²⁰

เป็นที่ทราบกันดีว่า “รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้ง” หรือ “รู้เขารู้เรา ร้อยรบมีร้อยพ่าย” เป็นหนึ่งในวลีทองของตำราพิชัยสงครามซุนวูที่คนไทยและชาวต่างชาติต่างรู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดี และ “การชนะโดยปราศจากการรบ ถือเป็นชัยชนะขั้นเลิศ” ก็เป็นอีกหนึ่งวลีทองของซุนวูที่ใครๆ ก็รู้จักเช่นกัน แต่ยังไม่เป็นที่รับรู้กันมากนักว่า ตำราพิชัยสงครามเล่มนี้เป็นเล่มหนึ่งที่อยู่คู่กับกองทัพไทยมานานแล้ว และอยู่ในระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนทหารสมัยใหม่ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

ตำราพิชัยสงครามซุนวูกับระบบโรงเรียนทหารสมัยใหม่ของไทย

ประวัติการรับแนวคิดจากตำราพิชัยสงครามซุนวูในสังคมไทย อาจมีมาตั้งแต่สมัยต้นรัตนโกสินทร์แล้ว โดยมาพร้อมกับการแปลหนังสือชุดสามก๊ก และซุนวูอาจเป็นตำราเล่มหนึ่งที่ได้ได้รับความนิยมหรือกลายเป็นหลักนิยมทางทหารของไทย เช่นเดียวกับสามก๊ก แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ปรากฏชัดว่า รัฐหรือผู้นำยุคนั้นใช้งานของซุนวูมาประกอบการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนทหารในสังคมไทย จนกระทั่งภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือช่วงต้นของสงครามเย็น จึงเริ่มพบว่ามีการนำซุนวูมาใช้ในระบบโรงเรียนทหาร แต่แทนที่จะเป็นการนำเข้าโดยตรงจากจีนเช่นในสมัยก่อนคือ สมัยต้นรัตนโกสินทร์ กลับเป็นการได้รับอิทธิพลผ่านจากตะวันตก แต่ก็มีใ้ฉบับแปลภาษาฝรั่งเศส (1782) หรือฉบับแปลของอังกฤษ (1905, 1908) หากเป็นฉบับแปลของสหรัฐอเมริกาที่ปรากฏขึ้นในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 และช่วงสงครามเย็น (1944, 1963) ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งในชุดของหนังสือวิทยาศาสตร์การทหาร (a series of military science books)²¹ กล่าวอีกทางหนึ่งคือ ทหารไทยอ่านตำราพิชัยสงครามซุนวูตามทหารอเมริกันนั่นเอง²² เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าในระบบโรงเรียนทหารของสหรัฐกำหนดให้นักเรียนทหารอ่าน และทหารอเมริกันที่ผ่านระบบโรงเรียนทหารล้วนเคยอ่านตำราพิชัยสงครามซุนวู²³

²⁰ จากการศึกษาพบคุยกับนักเรียนเสนาธิการทหารจำนวนหนึ่งที่ผ่านหลักสูตรมาแล้ว ส่วนใหญ่หรือเกือบทุกคนายรู้จักตำราพิชัยสงครามซุนวูและจดจำหลักนิยมและแนวคิดสำคัญได้

²¹ “In 1944, Dr. Giles' translation was edited and published in the United States in a series of military science books. But it wasn't until 1963 that a good English translation (by Samuel B. Griffith and still in print) was published that was an equal to Giles' translation.” <http://www.gutenberg.org/cache/epub/132/pg132.html>

²² การแปลซุนวูเป็นภาษาอังกฤษมีมาก่อนสมัยสงครามเย็นนานมาแล้ว คือในปี 1910 แต่เป็นการแปลจากชาวอังกฤษและมักอยู่ในโลกวิชาการ และไม่ได้รับความสนใจจากทหารไทย คือ ฉบับแปลของ LIONEL GILES.

²³ As the former U.S. Chairman of the Joint Chiefs of Staff Collin Powell said, “I've read the Chinese classic The Art of War written by Sun Tzu. Sun Tzu has been studied for hundreds of years. He continues to give inspiration to soldiers and politicians. So every American soldier in the army knows of his works. We require our soldiers to read it.” http://www.suntzu1.com/content/who_is_sun_tzu/

สหรัฐอเมริกาเป็นชาติหนึ่งที่เขาติดต่อสัมพันธ์กับไทยในช่วงสมัยใหม่ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์หรืออิทธิพลต่อการบริหารจัดการหลักสูตรหรือความรู้ทางทหารสมัยใหม่ให้กับไทย และทหารอเมริกันยังมีโซ่ผู้นำตำราพิชัยสงครามซุนวูเข้ามาเผยแพร่ในระบบโรงเรียนทหารของไทยแต่ประการใด จนกระทั่งในช่วงต้นของสงครามเย็นจึงเริ่มเห็นซุนวูแบบทหารอเมริกันเข้ามาในโรงเรียนเสนาธิการทหารบกของไทย โดยช่วงก่อนหน้านั้น คือในช่วงที่มีการก่อตั้งระบบโรงเรียนทหารสมัยใหม่ตามแบบตะวันตก ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 และต่อเนื่องมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ไปจนถึงก่อนช่วงสงครามเย็นนั้น พบว่าการบริหารจัดการความรู้สมัยใหม่ให้กับทหารไทย ส่วนใหญ่ดำเนินตามแบบของประเทศแถบยุโรป โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศส ส่วนตำราพิชัยสงครามที่นำมาประกอบใช้ในระบบการเรียนการสอนก็มาจากของอินเดีย โดยการแปลของครูชาวตะวันตก เช่น "พิชัยสงครามฮินดูโบราณ" ที่ ร้อยเอก ยี.อี. เยรินี่ แปลและเรียบเรียงขึ้นจากตำรา นิติประกาศาติกา (ตำราอาวูธ) และตำรายุทธสงคราม ศุกรนิตินิสาร จัดพิมพ์ครั้งแรกใน ร.ศ.113 (ค.ศ.1894)²⁴

จากการศึกษาเนื้อหาในวารสารและหนังสือโบราณจำนวน 504 เล่ม ในห้องสมุดของโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า²⁵ ซึ่งส่วนมากนับเป็นองค์ความรู้ด้านการทหารที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนทหารในช่วงก่อนสงครามเย็น พบว่าแม้จะมีบางส่วนมาจากจีนและของตะวันตก แต่ไม่พบว่ามีการใช้เล่มของซุนวู ทั้งในภาคภาษาไทยและตะวันตก คือฉบับภาษาอังกฤษ

หรือฝรั่งเศส ซึ่งต่อมาภายหลังมีการแปลเป็นไทยทั้งจากฉบับภาษาจีน อังกฤษและฝรั่งเศส และแพร่หลายเข้าสู่ระบบโรงเรียนเสนาธิการทหารบกของไทย โดยผ่านวิธีคิดวิธีอ่านและการบริหารจัดการของทหารอเมริกันในยุคสงครามเย็นอย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้นการรับอิทธิพลจากตำราพิชัยสงครามซุนวู จึงมิได้รับจากจีนโดยตรง และก็มีโซ่การได้รับอิทธิพลมาจากอังกฤษและหรือฝรั่งเศส แต่กลับได้รับผ่านจากสหรัฐอเมริกาซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือทางทหารต่อไทยจำนวนมากในช่วงต้นสงครามเย็น

ความช่วยเหลือและอิทธิพลทางทหารของสหรัฐอเมริกาต่อไทยในช่วงสงครามเย็นนั้น เป็นกระแสทางประวัติศาสตร์ที่รับรู้กันโดยทั่วไป และส่วนหนึ่งสะท้อนให้เห็นได้จาก การเปลี่ยนแปลงของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกของไทย ดังตามประวัติของโรงเรียนแห่งนี้ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ช่วงใหญ่คือ ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยในช่วงสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยังแบ่งย่อยลงไปอีก 3 ช่วงคือ ตอนที่ 1 (2489-2501) ตอนที่ 2 (2501-2507) และตอนที่ 3 (2507-ปัจจุบัน) พบว่าอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทมากในตอนที่ 1 กล่าวคือ เป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญ เพราะได้ปรากฏการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญๆ ในระบบการศึกษาของโรงเรียน โดยเริ่มเปลี่ยนมาใช้หลักนิยมด้านการฝึกและการยุทธตามแบบของกองทัพบกสหรัฐอเมริกา รวมทั้งกองทัพบกได้คัดเลือกนายทหารส่งไปศึกษาในสหรัฐอเมริกา

²⁴ พิชัยสงครามฮินดูโบราณ. เรียบเรียงและแปล ร้อยเอก ยี.อี. เยรินี่ (พันเอก พระสารสาสน์พลขันธ์) สำนักพิมพ์ศรีปัญญา พิมพ์ครั้งแรก 2448 http://www.kledthaishopping.com/product_detail_19618_th_463428

²⁵ หนังสือโบราณนี้ปัจจุบันส่วนหนึ่งจัดเก็บในรูปแบบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีจำนวน 504 เล่ม และให้บริการตามโครงการหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และสำนักงานอุทยานการเรียนรู้ http://hist-lib.crma.ac.th/ebook_crma/index_page6.html#

เป็นจำนวนมาก เมื่อผู้ไปศึกษาเดินทางกลับมา ก็ได้นำหลักฐานตำราต่างๆ ติดมาด้วย พร้อมทั้งได้แปลออกมาเป็นภาษาไทย เพื่อเผยแพร่จนเป็นที่ยึดถืออ้างอิงใช้เป็นตำราประกอบการสอนในโรงเรียนทหารต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก²⁶

ข้อความข้างต้นสอดคล้องและรองรับกับเหตุการณ์และข้อเท็จจริงทั้งในสมัยนั้นและสมัยหลังต่อมาจนถึงปัจจุบัน²⁷ โดยเฉพาะในด้านผลสะท้อนสำคัญคือ โรงเรียนเสนาธิการทหารบกของไทยได้ทำหน้าที่เป็นทางผ่านสำหรับทฤษฎีและหลักนิยมทางทหาร (Military Theory and Doctrine) จำนวนมากของสหรัฐอเมริกา และหนึ่งในนั้นก็คือ การแปลตำราพิชัยสงครามซุนวูออกสู่ระบบโรงเรียนทหารในสังคมไทย เพราะ

เป็นที่ทราบกันดีว่า ตำราพิชัยสงครามซุนวูเป็นหนึ่งในจำนวนหนังสือที่ในระบบโรงเรียนทหารสหรัฐอเมริกาได้แนะนำให้นักเรียนทหารอ่าน²⁸ และทหารไทยก็ได้อ่านตำราพิชัยสงครามซุนวูตามทหารอเมริกัน ทั้งนี้เนื่องจาก “เมื่อผู้ไปศึกษาเดินทางกลับมา ก็ได้นำหลักฐานตำราต่างๆ ติดมาด้วย พร้อมทั้งได้แปลออกมาเป็นภาษาไทย เพื่อเผยแพร่จนเป็นที่ยึดถืออ้างอิงใช้เป็นตำราประกอบการสอนในโรงเรียนทหารต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก” ดังจะเห็นได้ว่าการแปลตำราพิชัยสงครามซุนวูในช่วงแรกๆ มาจากอาจารย์ของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก²⁹ ที่พิมพ์เผยแพร่ในหนังสือเสนาธิปไตยช่วง พ.ศ. 2498-99³⁰

²⁶ http://cgsc.rta.mi.th/cgsc/index.php?option=com_content&view=article&id=1&Itemid=8&limitstart=6

²⁷ ดูงานวิจัยที่ดี อาทิ Fineman, Daniel. *A Special Relationship: The United States and Military Government in Thailand, 1947-1958*. (Honolulu: University of Hawaii Press, 1997.)

²⁸ ตำราพิชัยสงครามของซุนวูยังคงได้รับคำแนะนำให้อ่านในระบบโรงเรียนทหารของสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน โดยพบข้อมูลบ่งชี้ว่า ที่นักเรียนทหารของ West Point ต้องอ่านตำราเล่มนี้ นอกจาก West Point แล้ว โรงเรียนทหารอื่น ๆ และ/หรือการศึกษาทางทหารขั้นระดับสูงขึ้นไปในสหรัฐอเมริกา ก็ได้รับการแนะนำให้อ่านตำราของซุนวู เช่น ข้อมูลล่าสุดจากท่านเอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงลอนดอนก็กล่าวในทำนองเดียวกันนี้ว่า “I know that the book has been adopted as a must-read by West Point and many other military academies.” “Sun Tzu’s Wisdom Behing China’s Diplomach and Defence Policy” Speech by H.E. Ambassador Liu Xiaoming At the UK Joint Services Command and Staff College (From Chinese Embassy in UK 2012/02/11) <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjb/zwjg/zwbdt/1903971.htm>

²⁹ อันที่จริงแล้วในช่วงนี้มีการแปลตำราพิชัยสงครามของซุนวูจากภาษาจีน โดย เสถียร วีระกุล แปลและเรียบเรียง พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2495 และ พิมพ์ครั้งที่สองแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2529 ตำราพิชัยสงครามซุนวู ฉบับภาษาไทย จีน และอังกฤษ. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ก.ไก่, 2529). ฉบับแปลนี้ถือเป็นการแปลครั้งแรก (ในปี 2495) และทางโรงเรียนเสนาธิการทหารได้แนะนำให้นักเรียนทหารอ่าน แต่เป็นฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 เมื่อกระแสการศึกษาตำราพิชัยสงครามของซุนวูตามแบบอเมริกันได้แพร่หลายเข้ามาในโรงเรียนทหารของไทยอย่างเต็มตัวแล้ว

³⁰ ผู้แปลคือ พล.ท.ประยัตน์ อจลภูติ อาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ดู *ศิลปการสงครามของซุนวู* ส.ค.ส. 2546 จัดพิมพ์โดย พล.ท.รวมศักดิ์ ไชโยมินทร์ อดีตแม่ทัพภาคที่ 3 (2546). พล.ท.ประยัตน์ อจลภูติ จบการศึกษา Electrical Engineering (Tri-State College, U.S.A.) และเคยผ่านการดูงาน ด้านกิจการทหารสหรัฐอเมริกา และดูการศึกษาการทหารชั้นสูงของสหรัฐอเมริกา ดูประวัติย่อได้จากหนังสือรุ่นวิทยาลัยการทัพบกชุดที่ 3 ปี 2501.

ในเรื่องนี้ พล.ท.รวมศักดิ์ ไชยโกมินทร์ อดีตแม่ทัพภาคที่ 3 ผู้จัดพิมพ์หนังสือ "ศิลปการสงครามของซุนซู่" จำนวนแปลของ พล.ท.ประยัตน์ อจลภูติ เพื่อจ่ายแจกเป็น ส.ค.ส. 2546 ได้กล่าวไว้ในก่อนคำนำว่า "ศิลปการสงครามของซุนซู่" อาจารย์ พล.ท.ประยัตน์ อจลภูติ อาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารบกได้แปลเป็นภาษาไทย จากฉบับภาษาอังกฤษของท่านนีโอเนลกีลล์ บริญญาโท ตำแหน่งผู้ช่วยหัวหน้าแผนกหนังสือภาคตะวันออก พิพิธภัณฑสถานอังกฤษ สำนักพิมพ์หนังสือลูแซกแอนด์คอมปะนี ในกรุงลอนดอน ดีพิมพ์ขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1910 เมื่ออาจารย์ พล.ท.ประยัตน์ อจลภูติ แปลเป็นภาษาไทยแล้วก็ได้นำลงตีพิมพ์ในหนังสือเสนาธิการ ตีพิมพ์ตั้งแต่เดือนกันยายน 2498 ถึงเดือนมีนาคม 2499"³¹

การแปลของอาจารย์ พล.ท.ประยัตน์ อจลภูติ ครั้งนี้ ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการนำตำราพิชัยสงครามซุนซู่เข้าสู่ระบบโรงเรียนทหารสมัยใหม่ในสังคมไทยเป็นครั้งแรก โดยในเบื้องต้นเป็นการแปลเพื่อการเรียนการสอนในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ต่อมาก็เริ่มเผยแพร่สู่เวทีของแวดวงทหาร เช่น วารสารหรือหนังสือของทหาร อาทิ **เสนาธิการ** และ **เสนาศึกษา** และกระจายไปสู่โรงเรียนทหารอื่นๆ รวมทั้งโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนเกี่ยวกับตำราพิชัยสงครามของซุนซู่อย่างจริงจังและเป็นระบบยังคงอยู่กับโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน

กล่าวได้ว่า การเรียนการสอนในระบบโรงเรียนทหาร โดยเฉพาะในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ทำให้ตำราพิชัยสงครามซุนซู่ได้รับ

การศึกษาอย่างกว้างขวางในหมู่นักเรียนทหาร กล่าวสำหรับนายทหารผู้จบจากสถาบันหลักคือ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ทุกนายย่อมรู้จักและเรียนรู้แนวคิดของซุนซู่ไม่มากก็น้อย เนื่องจากในระดับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า นักเรียนนายร้อยได้รับการศึกษาแนวคิดของซุนซู่ผ่านวิชาประวัติศาสตร์การสงครามสากล ในชั้นปีที่ 3 และอาจมีการกล่าวถึงบ้างในวิชาด้านประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ เช่น วิชาต่างๆ ของกองวิชาประวัติศาสตร์และกองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ส่วนการศึกษา โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ส่วนในระดับโรงเรียนเสนาธิการทหารบก นักเรียนได้รับการศึกษาผ่านวิชาประวัติศาสตร์ทหาร จำนวน 5 เล่มที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยเล่มที่ 2 บรรจตุตำราพิชัยสงครามของซุนซู่ ฉบับจำนวนแปลของ พิชัย วาสนาส่ง ส่วนเล่มอื่นๆ ก็ได้กล่าวถึงแนวคิดของซุนซู่ในเชิงเปรียบเทียบกับของตะวันตก (เล่มที่ 3) หรือของไทย (เล่มที่ 4) หรือได้รับการกล่าวถึงในฐานะเป็นหลักนิยมทางทหารทั่วไป (เล่มที่ 1 และเล่มที่ 5)

นอกจากนี้ นักเรียนทหารในระดับโรงเรียนเสนาธิการทหารบกยังได้รับการแนะนำให้อ่านหนังสืออีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งรวมหนังสือเกี่ยวกับตำราพิชัยสงครามซุนซู่ อาทิ **ตำราพิชัยสงครามซุนซู่ ฉบับภาษาไทย จีนและอังกฤษ** ของ เสถียร วีรกุล (2529) **ตำราพิชัยสงครามของซุนซู่และเงาดี** ของ พิชัย วาสนาส่ง (2521) **ตำราพิชัยสงครามฉบับรวมปราชญ์จีน** ของ เจียรชัย เขี่ยมวรเมธ (2531) **36 กลยุทธ์แห่งชัยชนะ ในการสู้รบยุทธทุกปริมณฑล** ของ บุญศักดิ์ แสงระวี (2529) และ Sun Tzu. *The Art Of War* ของ Griffith, Samuel B. (1971) เป็นต้น

³¹ ศิลปการสงครามของซุนซู่ ส.ค.ส. 2546. ก่อนคำนำ.

พินิจจากข้อมูลดังกล่าวมาแล้ว ปฏิเสธไม่ได้ว่า ทหารไทยได้ศึกษาและเรียนรู้ตำราพิชัยสงครามซุนวูอย่างละเอียด และภายใต้การเรียนการสอนในระบบโรงเรียนทหารนี้ ทหารไทยมี “ความรู้” จากตำราพิชัยสงครามซุนวู อย่างรอบด้าน ครอบคลุมปัญหาต่างๆ ที่ทหารต้องการรู้ เช่น สงคราม ยุทธศาสตร์และยุทธวิธี ฯลฯ ไว้อย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ระบบโรงเรียนทหารสมัยใหม่ของไทย โดยเฉพาะโรงเรียนเสนาธิการทหารบก จึงเป็นแหล่งให้ “ความรู้” และยังเป็นสถาบัน “ผลิต” หรือสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับตำราพิชัยสงครามซุนวูขึ้นมาในสังคมไทยอย่างจริงจังและเป็นระบบ ที่ส่งต่อและหล่อหลอมทหารไทยจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง ไม่เพียงแต่ทหารที่มีโอกาสเข้าเรียนในโรงเรียนแห่งนี้เท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมทหารไทยในแทบทุกส่วนของกองทัพ เพราะนอกจากตำราพิชัยสงครามซุนวูและตำราเรียนวิชาประวัติศาสตร์ทหารของโรงเรียนแห่งนี้ เป็นที่ยอมรับและแพร่หลายไปสู่โรงเรียนทหารอื่นๆ ของกองทัพแล้ว บรรดานักเรียนทหารที่จบจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกแห่งนี้คือทรัพยากรบุคคลสำคัญของการเผยแพร่ “ความรู้” ในขณะเดียวกันก็สร้าง “องค์ความรู้” ในเรื่องนี้อย่างไม่จบสิ้น³³

อย่างไรก็ตาม “ความรู้” และ “องค์ความรู้” ที่มีการเรียนการสอนและการผลิตจากโรงเรียนแห่งนี้ มีจุดอ่อนคือ ยังคงถูกจำกัดเพียงด้านเดียว คือมองจากมุมมองของทหารและเป็นแบบทหารอเมริกันเท่านั้น เนื่องจากจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ตำราพิชัยสงครามซุนวูของทหารไทยสมัยใหม่ มีรากฐานมาจากการอ่านตามแบบของทหารอเมริกันซึ่งมักสนใจแต่การนำภาคเทคนิคโดยเฉพาะทางทหาร (military tactics) มาปรับใช้มากกว่าหลักปรัชญาของซุนวู โดยเมื่อศึกษาตำราซุนวูก็อ่านตามวิธีคิดและความสนใจแบบทหารอเมริกันเป็นแม่บทคือมักสนใจแต่เรื่องกลยุทธ์ เรื่องเล่าที่เล่าขานในการวางแผนเอาชนะศัตรู³⁴ โดยเฉพาะกับโลกคอมมิวนิสต์ เนื่องจากการเปลี่ยนยุคแรกๆ กลุ่มคนที่แปลมาจากส่วนที่สนใจและต้องการเรียนรู้วิธีคิดและกลยุทธ์ของเหมา เจ๋อ ตุง เพื่อเอาชนะสงครามกับจีนคอมมิวนิสต์ เช่น Samuel Griffith หนึ่งในผู้แปลงานของซุนวูในภาคภาษาอังกฤษ (1963)³⁵ เป็นผู้แปลสงครามกองโจรของเหมา เจ๋อ ตุง ด้วย³⁶ นั่นเท่ากับว่าเป็นการอ่านแบบให้ความสำคัญแต่เชิงยุทธวิธีเพื่อชนะสงครามมากกว่าสิ่งใด การอ่านแบบนี้ คือเน้นเพื่อศึกษากลยุทธ์และยุทธวิธี เมื่อพินิจสภาพแวดล้อมในขณะนั้นมีเหตุ

³² ตัวอย่างเช่น ตำราและแนวการสอนวิชาประวัติศาสตร์การสงครามสากล ของนักเรียนนายร้อย ชั้นปีที่ 3 โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า อาศัยตำราและแนวการสอนเช่นเดียวกับวิชาประวัติศาสตร์ทหารของสถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง โรงเรียนเสนาธิการทหารบก

³³ ในแง่จึงไม่ต้องแปลกใจมากนักที่จะพบว่า การอ่านและความเข้าใจตำราพิชัยสงครามซุนวูในแวดวงของทหาร ไม่ว่าจะเป็นทหารบก เรือและอากาศ ที่ปรากฏในวารสาร หนังสือทางทหาร หรือที่ปรากฏใน www. ล้วนอยู่ในกระบวนทัศน์เดียวกับของสถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง โรงเรียนเสนาธิการทหารบก. แต่ควรกล่าวไว้ว่ามีใช้ทหารทุกคนอ่านและเข้าใจเช่นนี้

³⁴ The classic by Sun Tzu. The definitive guide to strategy, tactics, and success. ประมวลบางส่วนมาจาก review the art of war sun tzu ซึ่งมีมากกว่า 12,700,000 รายการ

³⁵ The Art of War (1963) Sun Tzu (Author), Samuel B. Griffith (Translator), B. H. Liddell Hart <http://www.amazon.com/The-Art-War-Sun-Tzu>

³⁶ The late Samuel B. Griffith is the author of The Battle for Guadalcanal and the editor and translator of Mao Tse-tung: "On Guerilla War". <http://www.amazon.com/The-Art-War-Sun-Tzu>

มีผลรองรับอยู่ เนื่องจากอยู่ในบริบทของสงครามเย็น ที่สหรัฐเข้ามาบีบบทบาทในการปิดล้อมและ ต้องการเผด็จศึกกับจีนแดง แต่การอ่านแบบนี้ก็มี ปัญหาในตัวเอง คือมิได้เข้าถึงหัวใจของซุนวู จึง มองข้ามและละเลยหลักปรัชญาสำคัญโดยเฉพาะ ด้านสันติภาพและสันติวิธี ที่ปรากฏขึ้นตั้งแต่ใน บรรพหรือบทแรกสุดและต่อเนื่องไปจนถึงบทท้าย สุดของตำราพิชัยสงครามซุนวูไปอย่างน่าเสียดาย และปัญหาการอ่านแบบทหารอเมริกันก็เป็นมรดก ตกทอดมาถึงทหารไทยสมัยใหม่ เพราะการอ่าน แบบนี้มีลักษณะแยกส่วนและมิได้ใส่ใจกับแก่นแท้ ของตำรา แต่กลับมุ่งเลือกเฉพาะส่วนที่ตนสนใจ หรือมีลักษณะเฉพาะกิจเพื่อมุ่งแก้ปัญหาเฉพาะ หน้า คือการอ่านเพื่อแสวงหาเป้าหมายอันหนึ่งในการเอาชนะฝ่ายคอมมิวนิสต์

การอ่านลักษณะนี้ทำให้เห็นเป้าหมาย ชัดเจน แต่กลับมองข้าม ละเลยส่วนอื่นทั้งหมด ฉะนั้นเมื่อการอ่านลักษณะนี้ถูกถ่ายมาสู่ทหารไทย แน่่อนว่าความสนใจและ/หรือการทำความเข้าใจ ก็ย่อมเป็นไปตามกรอบฐานคิดหรือกระบวนทัศน์ แบบอเมริกันในฐานะแม่แบบของไทยอยู่ดี เพราะ อาจารย์ทหารกลุ่มแรกๆ ที่ริเริ่มการนำตำราพิชัย สงครามมาสู่ระบบโรงเรียนทหารของไทย ล้วนได้ รับการฝึกฝนจากสหรัฐอเมริกา และคงไม่แปลก ใจนักที่จะนำการอ่านแบบนี้กลับมาไทย คืออ่าน แบบ A military strategy classic หรือ A true classic military and strategy text และคง

มิใช่เฉพาะที่ West Point เท่านั้น แต่น่าจะหมายถึงโรงเรียนทหารอื่นๆ ในสหรัฐอเมริกาด้วย ดังที่ มีผู้แสดงความเห็นไว้³⁷

ความรู้ความเข้าใจตำราพิชัยสงครามซุนวู ในแนวทางของทหารอเมริกันเช่นนี้ มิใช่เป็น แนวทางที่ผิด แต่ก็มีใช่แนวทางที่ถูกต้องเช่นกัน เพราะยังมีใช่แนวทางที่เข้าถึงหัวใจของซุนวู นั้นเอง ข้อผิดพลาดสำคัญของการอ่านตำรา พิชัยสงครามซุนวูแบบทหารอเมริกัน จริงๆ แล้ว มิใช่เพราะเหตุปัจจัยอื่น แต่เพราะอยู่ในบริบท สงครามเย็นและเพราะผู้อ่านเป็นทหารเป็นสำคัญ เนื่องจากการอ่านแบบทหารนั้น คือส่วนหนึ่งของ วิชาประวัติศาสตร์ทหารหรือการสงคราม และ เพื่อเป็นพื้นฐานของข้อมูลในการกำหนดทฤษฎี และหลักนิยมทางทหาร อีกทั้งยังใช้ประกอบการ ศึกษาวิชายุทธศาสตร์ได้อย่างดีอีกด้วย นอกจากนี้ ยังยังสามารถใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับยุทธวิธีได้ อย่างดียิ่งเช่นกัน ฉะนั้นความสนใจ การทำความเข้าใจ และนำไปใช้ จึงมีแต่เฉพาะด้านการสงคราม เท่านั้น³⁸

แต่ตำราพิชัยสงครามซุนวูมีอะไรมากกว่า นั้น เพียงถ้าเราสามารถหลุดออกจากวิถีคิดวิธีอ่าน แบบของทหารอเมริกัน โดยเฉพาะทหารอเมริกัน ในยุคสงครามเย็นที่ยังคงมีอิทธิพลต่อการกำหนด กระบวนทัศน์ทหารไทยสมัยใหม่ต่อเนื่องมาถึง ปัจจุบัน³⁹ ตัวอย่างง่ายๆ ของการหลุดพ้นนี้ เช่น ลองหันไปพิจารณาการอ่านตำราพิชัยสงครามซุนวูจาก

³⁷ I understand that many of these ancient concepts are still taught at places like West Point and other military schools. It's a fascinating read - an ancient textbook (or rather a treatise) on war. <http://wewread.com/reviews/0486425576/The+Art+of+War+%28Shambhala+classics%29/BOK-10346161-2?page=9>

³⁸ ดังตัวอย่างการอ่าน การเรียนการสอนในโรงเรียนทหารไทย เช่น โรงเรียนเสนาธิการทหารบกที่ได้กล่าวมาแล้ว ในวิชา ประวัติศาสตร์ทหาร

³⁹ ตัวอย่างในปัจจุบัน เช่นเรื่อง "การอ่านแบบทหารอาชีพ" ซึ่งอยู่ในแผนการดำเนินงานของกองทัพที่ได้กล่าวมาแต่ต้นแล้ว ก็ได้ รับอิทธิพลและหรือแบบอย่างมาจาก "การอ่านแบบทหารอาชีพ" ของวิทยาลัยป้องกันประเทศสหรัฐอเมริกา ดูคำอธิบาย "การอ่านแบบทหารอาชีพ" ในบันทึกข้อความส่วนราชการ กทพ. รร. จปร ที่ กท 0460.1.2/5021 วันที่ 2 ก.ย. 55 เรื่อง การอ่านแบบทหารอาชีพ

มุมมองและ/หรือกลุ่มอาชีพอื่นๆ หรือชาติต่างๆ เช่น การอ่านแบบนักธุรกิจ แบบภาคประชาสังคม หรือการอ่านแบบนักต่อต้านสงคราม นักสันติภาพ นักสันติวิธี หรือแบบชาวจีน แบบชาวญี่ปุ่น เป็นต้น เราก็จะพบว่ายังมีอะไรอีกมากที่ทหารไทยไม่รู้และเป็น “ความไม่รู้ที่ขาดหายไป” จากการอ่านตามทหารอเมริกัน ทหารไทยจึงควรต้องหันมาสนใจและเรียนรู้วิถีชีวิตวิธีอ่านแบบอื่นๆ มาเสริมด้วย เนื่องจากเป็นที่ทราบกันดีว่า ตำราพิชัยสงครามซุนวู มีชื่อเสียงมากในต่างประเทศ แรกสุดได้แพร่เข้าไปในญี่ปุ่นเมื่อ ศตวรรษที่ 7 ต่อมาได้รับการถ่ายทอดเป็นภาษาฝรั่งเศส อังกฤษ เยอรมัน รัสเซีย เขกอสโลวะเกีย เกาหลี เวียดนาม ฯลฯ ตามลำดับ และผู้อ่านก็มีได้มีเฉพาะนักการเมือง นักการทหาร และนักธุรกิจชาวต่างประเทศ แต่ยังคงรวมถึงประชาชนทั่วไปจากทั่วโลก⁴⁰

กล่าวถึงทางหนึ่งคือ ความสำเร็จนี้ขึ้นอยู่กับว่า การเรียนการสอนในระบบโรงเรียนทหารสมัยใหม่ของไทยนั้น จะมีการ “อ่านใหม่” (re-read) ที่ไม่ตามแบบวิถีชีวิตของทหารอเมริกัน หรืออ่านตำราพิชัยสงครามซุนวูแบบใหม่ได้หรือไม่ เพราะตำรานี้แฝงด้วยพลังของการวิพากษ์การทำสงครามและการรบ โดยเฉพาะการใช้กำลังและหรือความรุนแรงที่สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนทั่วไป และพร้อมด้วยข้อเสนอหลักเชิงปรัชญาและหนทางที่เอื้อให้เราสังสรรค์กับแนวทางสันติวิธีและสันติภาพ พินิจในแง่นี้เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าตำราพิชัยสงครามซุนวูต่างจากตำราพิชัย

สงครามเล่มอื่นๆ ในแง่ที่ว่าไม่ได้เสนอเฉพาะภาคเทคนิคการรบเป็นคำตอบสุดท้ายให้กับการทำสงคราม แต่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเข้าถึงคำตอบคือจะทำสงครามเมื่อใด ทำอย่างไรให้เสียหายน้อยที่สุด หรือทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของสงครามที่เกิดขึ้นเสียมากกว่า เพื่อที่เราจะได้เข้าใจและหลีกเลี่ยงการทำสงครามนั่นเอง ฉะนั้นสิ่งที่ซุนวูได้มอบให้แก่ทหารรุ่นหลัง จึงมีไข แต่ตำราพิชัยสงครามเท่านั้น⁴¹ หากคือตำราพิชัยสันติภาพอีกด้วย ดังข้อเสนอแนะของท่านเอกอัครราชทูตจีนประจำกรุงลอนดอน ได้บรรยายเน้นให้นักเรียนเสนาธิการทหารของอังกฤษไว้ว่า “The Art of War stands out from other military theory books. The reason is the stress on the cautious use of force and to avoid war.”⁴²

สรุป: จากความไม่รู้สู่ความรู้ ต้องอาศัยวิธีการของซุนวู

งานวิจัยนี้มาถึงบทสรุป แต่ยังไม่สามารถสรุปว่าหนทางการนำ “ความไม่รู้” ไปสู่ “ความรู้” ตามวิธีการแบบของซุนวู จะได้ผลหรือสามารถทำงานได้ดีในระบบโรงเรียนทหารสมัยใหม่ของไทย คือการใช้ตำราพิชัยสงครามสำหรับการเรียนการสอนในประเด็นด้านสันติภาพและสันติวิธีให้แก่นักเรียนทหาร ทั้งระดับโรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้าและระดับที่สูงขึ้นไป แต่ก็ควรลองหรือเริ่มต้นทำ เนื่องจากยังไม่มีบททดลอง

⁴⁰ ซุนวูและตำราพิชัยสงครามซุนวู <http://www.mpanon3.com/document/1298709222.pdf>

⁴¹ In essence, The Art of War talks about avoiding war and going to war with caution. But, this prudent approach does not mean fear or cowardice. “Sun Tzu’s Wisdom Behing China’s Diplomach and Defence Policy” Speech by H.E. Ambassador Liu Xiaoming At the UK Joint Services Command and Staff College (From Chinese Embassy in UK 2012/02/11) <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjw/zwjg/zwbd/t903971.htm>

⁴² “Sun Tzu’s Wisdom Behing China’s Diplomach and Defence Policy” เฟิ่งอ้าง.

หรือศึกษาวิจัยในระบบโรงเรียนทหารไทยมาก่อน
ไม่ว่าในระดับใดก็ตาม เพราะการใช้ตำราพิชัย
สงครามสำหรับภารกิจนี้ อาจเป็นหนทางที่เป็นไป
ได้มากที่สุดหรือดีที่สุดในการให้การศึกษาสันติวิธี
และสันติภาพแก่ทหาร เพราะเป็นวิชาที่ทหารต้อง
ศึกษาอยู่แล้ว และในความเป็นจริงแล้ว สงคราม
กับสันติภาพหรือการใช้ความรุนแรงกับแนวทาง
สันติวิธี ก็เป็นของคู่กันเสมอ ฉะนั้นการทำความเข้าใจ
ด้านกลับของสิ่งที่ต้องการศึกษา ย่อมจะช่วย
ให้นักเรียนทหารเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาความรู้
เรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ในกรณีนี้ก็เช่นกัน การ
จะเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาในเชิงประกอบสร้าง
กระบวนการหรือองค์ความรู้ด้านสันติวิธีและ
สันติภาพจากตำราพิชัยสงครามนั้น วิธีการของ
ชุมชนยังน่าสนใจและน่าทดลอง ซึ่งการทดสอบนี้น่า
จะได้นำไปสู่การวิจัยในขั้นต่อไป

เพราะหากทำได้เช่นนี้ คือการนำ “ความ
ไม่รู้” มาเป็นความรู้ ย่อมทำให้ทหารได้กลับมา
เรียนรู้อีกครั้ง ด้วยการ “อ่านใหม่” (re-read)
ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มมุมมองให้กับทหารและ
ย่อมทำให้ทหารรุ่นใหม่มีความเข้าใจ เข้าถึง
และพัฒนาความรู้ตำราพิชัยสงครามในวงกว้าง
ขึ้น เพราะความรู้ในเรื่องที่ทหารไม่รู้วาทหารไม่รู้
นั้น ย่อมให้ความจริงที่แตกต่างไปจากความจริง

ที่ทหารนึกคิดขึ้นมาเองจากความรู้ที่ทหารรู้อย่าง
มากมายและหลากหลายขึ้น และในความหลากหลาย
เหล่านี้ย่อมช่วยทำให้ทหารคุ้นเคยกับความแตก
ต่าง คิดต่าง คิดตรงข้าม ฯลฯ ซึ่งทั้งหมดนี้
ย่อมช่วยพัฒนาโลกสันติวิธีของทหารให้มีลักษณะ
สากลหรือไปกันได้กับแนวทางของพลเรือนมาก
ขึ้น เพราะในโลกของความเป็นจริงแล้ว ทหารมี
บทบาทและอิทธิพลในเรื่องเหล่านี้อยู่แล้ว จึงต้อง
หันมาให้ความสนใจ เพื่อการมีบทบาทและอิทธิพล
ในด้านนี้ ทั้งในเชิงการพัฒนาแนวคิด ทฤษฎี และ
การนำไปปฏิบัติให้มากขึ้นนั่นเอง

กล่าวอีกทางหนึ่งคือ ทหารเองก็เป็นผู้ที่มี
บทบาทและอิทธิพลในเชิงสร้างสรรค์ คือสามารถ
ใช้กำลังและอาวุธในการป้องกันการใช้ความรุนแรง
หรือการป้องกันมิให้เกิดสงครามได้เช่นกัน ดังแนว
พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวที่ไดยกมาแต่ต้นแล้ว และขอกว่าอีก
ครั้ง ณ ที่นี้ว่า

“ทหารเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะป้องกันรักษาพระ
ราชอาณาจักรและเป็นเหตุที่จะให้อำนาจบ้านเมือง
กว้างขวางมั่นคงยิ่งขึ้น ทหารไม่เป็นแต่ที่จะต่อสู้ใน
เวลาที่เกิดศึกสงครามอย่างเดียว ย่อมเป็นประกัน
ห้ามการศึกสงครามมิให้เกิดขึ้นมิได้ด้วย”⁴³

⁴³ สถาบันวิชาการทหารบกชั้นสูง โรงเรียนเสนาธิการทหารบก. แนวสอนวิชาประวัติศาสตร์ทหาร (Military History) เล่มที่ 1, 7-2.